

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. К. Д. УШИНСЬКОГО
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧЕРКАСЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ
СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФІЛОСОФСЬКИХ І ПОЛІТИЧНИХ НАУК**

СОЦІАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

**МАТЕРІАЛИ
X Всеукраїнської
науково-теоретичної конференції
21–22 березня 2024 року
м. Черкаси**

Черкаси 2024

УДК 1:37:316.3:33:504(063)

*Затверджено вченою радою Черкаського
державного технологічного університету,
протокол № 8 від 15.04.2024.*

Відповідальний редактор професор А. І. Бойко.

Упорядник О. І. Астапова-Вязьміна.

Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект: Матеріали X міжнародної науково-теоретичної конференції (21–22 берез. 2024 р., м. Черкаси) [Електронний ресурс] / упоряд. О. І. Астапова-Вязьміна; відп. ред. проф. А. І. Бойко. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2024. – 203 с.

У збірнику опубліковано матеріали X науково-теоретичної конференції «Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект». В центрі уваги авторів – проблемне поле соціальної та політичної філософії, антропологічні проблеми сучасної доби, аспекти формування гуманітарної безпеки в контексті війни. Зазначені питання розглядаються крізь призму гуманітарних та соціальних технологій, ефективне функціонування яких неможливе без трансформацій суспільного досвіду, аналізу сучасних цивілізаційних викликів, визначення ролі освіти і суспільних наук у процесі формування безпекових позицій людства. Сесійні публікації студентів і аспірантів, а також оприлюднені кращі конкурсні роботи – філософські есе свідчать про залучення здобувачів освіти до наукової діяльності та формування у молоді нового бачення окресленого кола проблем.

Матеріали конференції будуть корисними для здобувачів вищої освіти, а також стануть у нагоді науковцям, освітянам і широкому загалу в осмисленні актуальних викликів суспільства.

З М І С Т

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПАРАДИГМ

Астапова-Вязьміна О. Філософські візуалізації: діалог між філософськими традиціями.....	7
Базелюк О. Освітнянська концепція К. Ушинського в контексті філософської проблематики	8
Берегова Г. Філософське осмислення сучасних освітніх парадигм.....	12
Беценко Т. Освіта як світло і світ: значення освіти для самоствердження особистості.....	15
Голубович І. М'яки соціальні технології, гуманітарна експертиза, біографічна прагматика в філософсько-освітньому контексті.....	17
Додонова В., Додонов Д. Освітні практики в Україні в контексті критичної педагогіки Пауло Фрейре	19
Жук М. Потреба філософії 4.0: виклики, невизначеності, тренди, рішення.....	23
Загородній В., Вовкочин Л. Формування життєвих цінностей студентів у розрізі компетентнісного підходу до навчання у ЗВО.....	25
Киселиця С. Гуманізм як світоглядно-теоретична основа викладання гуманітарних дисциплін	29
Матковський О. Деякі зауваги до організації самостійної роботи студентів-хореографів в умовах воєнного стану (з досвіду роботи).....	31
Рилова О. Вища освіта в епоху цифрової трансформації.....	33
Саєнко А. Акцент на інклюзії – необхідність та вимога сучасних освітніх парадигм	35
Утюж І. Майбутнє вищої освіти в нових структурах суспільства 5.0.....	38
Фролова М., Момоток О., Мартинова А. Інтерактивні педагогічні технології активізації навчання в ЗВО	40
Шакун Н. Філософський вимір професійної майстерності викладачів в умовах сучасності.....	42

ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ, РИЗИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Абашнік В. Німецькі політичні філософи про сучасну російсько-українську війну	44
Бойченко М. Філософія формування культури соціальної інклюзії для повоєнного українського суспільства.....	47

презентувати поняття/аргумент, а також знаходити та використовувати зображення для ілюстрації та вивчення концепту/ідеї. В такий спосіб долучаємось до глобальної інтерактивності, використовуючи візуальні метафори (як в мистецтві) для трансляції складних філософських ідей, що дозволить здійснювати їх реконструкцію.

4. Цифровізація та віртуалізація є ключовими поняттями в сучасну епоху віртуальних зображень, де за допомогою кольору та форми зображення можливо презентувати філософський смисл соціальної дії або соціального проєкту.

Місія філософії полягає у вирішенні реальної проблеми інтерпретації образу світу і підґрунтям для візуалізації філософської термінології, філософської концепції буде феноменологічна та метафізична зосередженість на зоровому образі, що практично досліджуватиме раціональне мислення, висвітлюючи характерні риси тієї чи іншої історичної епохи.

Список використаних джерел

1. Durant W. The Story of Philosophy: The Lives and Opinions of The Greater Philosophers. Simon and Schuster, 1926. P. 110-112. URL: https://www.math.hkust.edu.hk/~mamyang/sc1030/Will_Durant_StoryOfPhilosophy.pdf
2. Palmquist S. The Tree of Philosophy: A Course of Introductory Lectures for Beginning Students of Philosophy. Philopsychy Press, 2000. URL: file:///C:/Users/Zver/Downloads/The_Tree_of_Philosophy_A_course_of_intro.pdf
3. Zhao L., Zhang S. Development of Visual Philosophy under Impact of Philosophy of Technology. URL: <https://aquila.usm.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1047&context=jetde>
4. Raper S. Graphing The History of Philosophy. URL: <https://www.openculture.com/2017/10/the-philosophers-web.html>
5. *Philographics* Presents a Visual Dictionary of Philosophy: 95 Philosophical Concepts as Graphic Designs. URL: <https://www.openculture.com/2017/01/philographics-presents-a-visual-dictionary-of-philosophy.html>

Оксана БАЗЕЛЮК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 2-го року навчання, спеціальність 013 «Початкова освіта. Логопедія», факультет початкового навчання

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА,

доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (м. Одеса, Україна)

ОСВІТЯНСЬКА КОНЦЕПЦІЯ К. УШИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

Відомо що, філософія є системою знань, яка досліджує основні питання природи світу, людини, моралі та багато інших аспектів. Вона займається вивченням того, як ми сприймаємо та розуміємо світ, а також розробляє методи

дослідження, рефлексії та критичного мислення. Ця наука зародилась ще в VI ст. до н. е., і кожен педагог хоч раз в своїй діяльності порушував філософські питання, й Костянтин Ушинський не виняток. Він – великий педагог і просвітител, є засновником початкової школи та педагогічної підготовки вчителів. Його внесок у освіту досить вагомий. Хоч і не був філософом, але світоглядні основи його майбутньої філософсько-освітньої концепції почали формуватися ще під час отримання освіти в Новгород-Сіверській гімназії. Мислитель наполегливо вказує на те, що педагогіка має бути побудована на філософських засадах і лише тоді вона може стати справжньою наукою [1; 555].

Варто зазначити, що власних філософських поглядів самого педагога вкрай мало, адже вони розглядалися поверхово, проте, існує невелика кількість праць, присвячених питанням філософії. Належну увагу слід віддати заслугам Ушинського, який розглядає освіту як систему, що відтворює соціокультурну реальність суспільства, де школа знаходиться в епіцентрі уваги. Водночас він відкриває парадоксальність шкільної освіти з погляду екзистенціально-антропологічної перспективи: вчитель не завжди знає, для чого навчає, і так само учень не завжди розуміє, чому навчається. Вчений висунув концепцію навчально-виховного процесу, в якій «вчитель-наставник обманює дитину, кажучи їй те, чого сам не думає і не почуває; дитина обманює наставника, підлаштовуючись під його тон і його почуття, тобто переказує йому те, чого сама не усвідомила й не відчула...» [2; 289]. Виходячи з цієї ідеї, наставник уводить в оману самого себе, гадаючи, що душа його вихованця розвивається; дитина також оманює саму себе, вважаючи себе не такою, якою вона є насправді, і в результаті, всі ми намагаємося обдурити вічну істину» [2; 289].

У світогляді мислителя домінуючою була проблема педагогічної антропології, яка шляхом застосування педагогічних принципів прагне вдосконалення людини. З філософського бачення, «антропоцентризм» є одним із світоглядних течій, згідно якого центром Всесвіту є людина. Цей людиноцентричний напрям знаходить відображення у етноцентризмі й стає основним принципом філософського розуміння Ушинським людини та педагогіки. Безумовно, педагогічна антропологія пов'язана з власне філософською антропологією, адже вчений знаходив у першій саме філософські підстави для розуміння людини. Важливо відзначити, що в XIX столітті педагогіка опинялася під впливом дуалізму «тіла» та «душі». Беручи до уваги філософсько-антропологічні погляди західно-європейських мислителів Нового часу, таких як Ф. Бекон, Дж. Берклі, Р. Декарт, Т. Гоббс та інших, в своїх творах дослідник не обмежується уявленням про людину як субстанцію, «складену» з душі та тіла, а навпаки «людина», за К. Ушинським, є мікрокосмом, що існує як неподільний, неповторний, цілісний організм, який докладаючи власні зусилля робить все можливе для свого існування [3; 383], бо кожен має право на земне щастя та повагу до розуму та гідності. Цей підхід набув відтінків гуманістичної концепції, що спрямована на комплексне та цілісне розуміння життя людини.

Для того, щоб краще розуміти людину, ліквідувати проблеми виховання особистості, за Ушинським, необхідно намагатися пізнати досліджуваний об'єкт із середини, з точки зору духовного та естетичного. Тому він є першим вченим із

педагогів, який у своїх працях звернувся до близькоспоріднених наук про людину. За його твердженням, фізіологія та психологія розкривають організм, як предмет виховання, з точки зору біології та генетики, а філософія – визначає власне ідею виховання. Саме принцип педагогічної антропології, на сьогоднішній день широко використовується в сучасній новій українській школі. Згідно нього, перш ніж приступити до вивчення педагогічної діяльності, вчитель повинен досконально дізнатися про предмет свого виховного впливу – про учня, про його характер, соціальний стан, ментальні чи психологічні потреби, духовне бачення, інтереси, творчі можливості і т. п.

На основі цієї думки зароджується принцип екзистенціальної унікальності кожної людини. Така філософсько-освітня позиція стверджувала, що в роботі з різними людьми, зокрема в процесі навчання та виховання, потрібно враховувати як соціальні стандарти, так і «необмежену різноманітність» обставин, оскільки «натури вихованців не схожі одна на одну» [4; 28]. Це все є край необхідним в організації освітньої діяльності для того, щоб підібрати індивідуальний підхід, враховуючи унікальні особливості кожного учня, його потреби, здібності та темп навчання. Вони дозволяють створити ефективніші умови для розвитку та досягнення успіху кожного учасника навчального процесу. Застосування даного прийому сприяє збільшенню мотивації, підвищенню академічних результатів і забезпеченню позитивної атмосфери в освітньому середовищі [5].

Не менш важливим є те, що Ушинський був не лише відомим педагогом, а ще й патріотом. Національно-культурний аспект його філософсько-антропологічних та філософсько-освітніх поглядів особливо виразно проявляється у розумінні значення національної мови. Він вважав її «душею, серцем народу», культурним надбанням, що сполучає різні покоління. Вподовж всієї педагогічної діяльності він наголошував на важливості рідної мови та патріотизмі, який необхідно виховувати у дітей з малих років життя. Саме ці два принципи увійшли до його педагогічної системи й стали основою шкільництва, разом з педагогічним антропоцентризмом.

Мислитель стверджував, що дитина завдяки мові, пізнає світ не з його «початку», а осягає величезний досвід, накопичений людьми, тобто вона є знаряддям і засобом пізнання. Славнозвісний педагог переконував, що «...мова народу є найкращим, вона ніколи не в'яне й завжди знову розцвітає, як символ усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії» [6; 269]. У своїх ранніх статтях він висловив цю точку зору і ніколи не змінював своєї основної концепції про те, що «виховання має базуватися на патріотизмі», бо громадянином і патріотом не народжуються, ним стають. Формуванню цих якостей необхідно приділяти належну увагу та докладати максимум зусиль, щоб виховати свідомого, совісного, чуйного члена суспільства, який буде відданим своїй Вітчизні і здатним протистояти несправедливості [7].

У своїх роботах Ушинський також аналізував і трактував такі філософські категорії, як «щастя» і «праця». При їх інтерпретації було виявлено дві позиції педагога-мислителя. Перша – теологічна а, точніше, етико-релігійна, у якій

вчений намагався з урахуванням ортодоксально-християнських канонів охарактеризувати категорії «щастя» і «праця» як щось апіорне, дане згори. Друге ж трактування цих понять – світське, у ньому вони об'єднуються і взаємодіють в єдності. Виникнення істинного щастя можливе лише за допомогою вільної діяльності чи праці. Саме праця, будучи виразом людської сутності, здатна стати фундаментом щастя людини.

Отже, великий вчений протягом своєї педагогічної діяльності активно пропагував ідеї гуманізму в навчанні, вважаючи, що освіта повинна сприяти розвитку кожної дитини в комплексі: фізично, морально та інтелектуально. Його філософські погляди були новаторськими для свого часу і вплинули на формування педагогічних концепцій, які вже багато років поспіль є основою навчання та виховання дітей в сьогоденні та відображені у філософії освіти. К. Ушинський розглядав освіту як потужний виховний інструмент, тому основою його педагогічної практики було правильно організоване навчання, яке сприяє інтелектуальному і моральному розвитку учнів. Тому сформульовані ідеї славетного педагога широко використовуються в сучасній освіті, включаючи науковість, виховний аспект, систематичність, послідовність, а також комбінацію наочних, практичних, вербальних і невербальних засобів.

Ім'ям видатного українського педагога названо Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», що знаходиться на півдні України, на узбережжі Чорного моря, в м. Одеса. За свою довгу історію назва змінювалася кілька разів, а потім за великі заслуги у підготовці вчителів у 1945 році ЗВО отримав ім'я Костянтина Дмитровича Ушинського, адже він зробив вагомий внесок у розвиток освіти та педагогіки в Україні, запровадив свої прогресивні педагогічні ідеї, які стали важливим етапом у розвитку української освіти. На сьогоднішній день Університет здійснює підготовку висококваліфікованих спеціалістів в галузі педагогіки, і є одним із перших серед вищих навчальних закладів України, який був прийнятий до Асоціації європейських університетів та став членом Міжнародної асоціації університетів (IAU).

Список використаних джерел:

1. Ушинський К. Д. Спогади про навчання в Новгород-Сіверській гімназії / Твори: В 6 т. К. : Радян. школа, 1955. Т. 6. С. 554–561.
2. Ушинський К. Д. Педагогічні твори М. І. Пирогова / Твори: В 6 т. К. : Радян. школа, 1954. Т. 1. С. 281–329.
3. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / Твори: В 6 т. К. : Радян. школа, 1952. Т. 5. С. 24–384.
4. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / Твори: В 6 т. К. : Радян. школа, 1952. Т. 4. С. 21–451.
5. Міністерство освіти і науки України. Нова Українська Школа / Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Ушинський К. Д. Рідне слово / Твори: В 6 т. К.: Радян. школа, 1954. Т. 1. С. 268–280.
7. Виховання національної гідності та патріотизму. URL: <https://naurok.com.ua/vihovannya-nacionalno-gidnosti-ta-patriotizmu-suchasni-pidhodi-vihovannya-shkolyariv-v-umovah-kreativno-osviti-41366.html>